

den del opsummerer på udmærket vis den foreliggende forskning, både hvad angår statsapparatets indre forvaltningsmæssige udvikling og statens relation til samfundet, hvori »1700-tallets mest fremtrædende historiker, Ole Feldbæk« (s. 123) udgør hovedgrundlaget for fremstillingen af den danske enevælde.

Del 3, der er bogens største, handler om *Det danske demokratis problemer*. Hvor de to første dele kan læses som en kronologisk historisk fremstilling, er den sidste del primært tematisk opdelt. Her varierer længden af det historiske perspektiv i de enkelte kapitler, alt efter den problemstilling som tages op, mens relationen mellem stat og samfund som forklaringselement er trådt meget tilbage. Det er især de systemiske problemer

som analyseres, det politiske systems såvel som det bureaukratiske systems problemer og problemerne i relationen mellem dem. Disse afsnit er absolut interessante, men primært mere for deres perspektiv på det aktuelle danske system og dets problemer end for deres historiske dimension.

Som undervisningsbog og introduktion vil denne bog på god vis kunne tjene sit formål. Men for en bog i paperback, hvor flere afsnit har være trykt i tidsskrifter, hvor forfatteren (jf. forordet) har været i tvivl om, om der var tale om en ny bog eller anden udgave af en tidligere, uden registre og med så mange korrekturfejl – om end ikke alle så morsomme som den citerede – som der rent faktisk er, synes prisen urimelig høj!

Claus Møller Jørgensen

OLDTID OG MIDDELALDER

Tusindtallets Danske Mønter fra Den kongelige Mønt- og Medallesamling. Danish coins from the 11th century in The Royal Collection of Coins and Medals. (Nationalmuseet/Munksgaard, 1995). 171 s., 325 kr.

1995 var tusindåret for et egentligt dansk møntvæsen. I antageligt 995 lod Svend Tveskæg nemlig slå en sølvmønt med indskriften *ZVEN REX AD DENER* eller med andre ord »Svend, konge hos danerne, evt. konge i Danmark« (som det rigtigt hedder s. 22; mindre rigtigt s. 11). Det gav anledning til en særudstilling på Nationalmuseet om tusindtallets danske mønter og til denne prægtige bog.

Bogen indledes af Jørgen Steen Jensen, der giver en kort, men kyndig og oplysende introduktion til forskningen om disse mønter. Bogens hoveddel

er 57 opslag med tekst på venstresiden og fotografier på højresiden. Som altid borger Niels Elswing for fotografiernes høje kvalitet, gengivet på en behagelig sort baggrund. Teksterne er fordelt imellem Carl Johan Becker, Michael Fornitz, Keld Grønder-Hansen, Jørgen Steen Jensen og Anne Kromann (alle København) samt Mark Blackburn (Oxford), og trods flere forfattere er der et velkrevet helhedspræg over dem. Herefter følger en kort note om møntindskrifterne, billedtekster, henvisninger, kongerækken, en omfattende bibliografi og diverse registre. I det meste af bogen er teksten tospaltet med dansk til venstre og engelsk til højre, idet dog den engelske tekst s. 124 (til opslag 52) er urimeligt kortere end den danske. Dette tosprogede princip bibeholdes desværre ikke i billedteksterne, hvilket antageligt skyldes, at disse rummer så

mange tekniske oplysninger, som ikke behøver oversættelse; men det ville have hjulpet med et par engelske udtryk i parentes eller lignende, og i billedteksten s. 149 (til opslag 56) bliver en engelsk læser helt »lost« i det danske.

Som helhed giver bogen god besked. Umiddelbart opsigtsvækkende er, at møntmaterialet éntydigt viser Knud (den Store) som konge (tronkræver?) allerede i Haralds regeringstid og Hardeknud i Knuds. En pudsigt ting er, at en mønt præget i Svend Estridsens navn indirekte synes at bekræfte, at nordmanden Harald (senere Hårderåde) anførte kejser Michael IV's væringergarde i et felttog mod bulgarerne. Indledningen fremhæver med rette, at en bog – og en udstilling – som denne ikke kan berette meget om brug af mønter mv., men i hovedsagen må satses på, hvad mønterne afbilder, og de fortæller meget. Men til udstillingens undertitel, »vor ældste massekommunikation«, er der grund til at bemærke, at meget afhænger af, hvor meget modtagerne forstod. S. 60 (til opslag 20) fremhæves det da også, at triquetrasymbolet »ikke har været éntydigt«. Samme forsigtighed vises ikke s. 40 (til opslag 10). Forsiden på den viste mønt bærer indskriften *In principio erat fabvmi*, og ingen tvivl om, at det er en gengivelse af indledningen til skabelsesberetningen i Vulgata. Min tvivl går på, at der »har været en Guds mand, som ikke kunne stå for fristelsen til at

benytte det nye massemedie, som mønterne er, til at propagandere for Troen«; thi hvor mange af landets indbyggere kunne dengang forstå latin, og hvor mange latinkyndige ville forstå, at *fabvmi* var en gengivelse af *verbum*? Helt galt bliver det dog på s. 82 (til opslag 31), hvor det hævdes, at mønter på runeindskrifter »er udtryk for dansk nationalisme«. Det er en falsk tankegang, som hører forrige århundrede til.

Det er tydeligt, at forfatterne har lagt vægt på at skrive en bog, der kan forstås af såvel møntkyndige som ikke-møntkyndige, og det er lykkedes. Der er dog én undtagelse, nemlig s. 18 i indledningen, som omtaler debatten om fortidige møntprägningers omfang mv. og herunder siger: »Her har der været enkelte bidrag fra dansk side«. Det sker med henvisning til to artikler i *The Numismatic Chronicle*, hvor T.V. Buttrey retter en hvas kritik imod sådanne kvantitative undersøgelser, herunder min disputats. Det er for indforstået.

De anførte kritikpunkter må dog ikke overskygge, at vi her har en bog, der vidner om, at vi med Møntsamlingen i København som centrum har en numismatisk forskning her i landet, der er af høj kvalitet, og som også andre end møntsamlere kan have udbytte af. Desværre har samme møntsamling været ramt af utidige dødsfald midt i en nedskæringsperiode. Forhåbentlig bliver der snart rettet op herpå igen!

Erik Christiansen

NYERE TID

Martin Schwarz Lausten: *Christian 2. mellem paven og Luther. Tro og politik omkring »den røde konge« i eksilet og i fangenskab (1523-1559)*. (Kirkehistoriske studier III rk. nr. 3).

(Akademisk forlag, 1995). 504 s., 468 kr.

Martin Schwarz Laustens bog om Christian 2.s tro i eksil og fangenskab an-